

Marshallov plan i uspostavljanje Organizacije za europsku ekonomsku suradnju

Krajem rata, Ujedinjeni narodi, čija je osnivačka Povelja potpisana u San Franciscu u lipnju 1945. godine, na različite su načine pružali pomoć europskim državama uništenim ratom. Europa se suočavala s ozbiljnim nestašicama hrane i morala se držati različitih racionalizacija. Također je bila suočena s nestašicom dolara i stoga imala mogućnost ograničenog uvoza civilne i vojne opreme. UN-ova agencija za pomoć i rehabilitaciju (UNRRA), osnovana u studenom 1943. godine slala je hitne individualne pakete pomoći europskim državama, a pogotovo se to odnosilo na humanitarnu pomoć. Ali ovaj program bio je nasumičan i nije imao velikog utjecaja na ekonomiju cijele regije.

Unutareuropska trgovina bila je usporena zbog nedostatka stranih valuta i bilo je potrebno međunarodno tijelo sposobno učinkovito organizirati trgovinu širom svijeta. SAD, čiji interes leži upravo u promicanju takve trgovine, kako bi povećale vlastiti izvoz, odlučile su pomoći europskoj ekonomiji kroz velike strukturne programe oporavka. Amerika je htjela zaštititi svoj prosperitet i spriječiti prijetnju nacionalnih proizvodnih viškova. Ali želja SAD-a da Europi pruži veliku gospodarsku pomoć bila je također i politički motivirana. Strah od širenja komunizma zapadnom Europom tijekom Hladnog rata bila je jednako važan faktor kao i važnost osvajanja novih tržišta. Amerika je stoga odlučila boriti se protiv siromaštva i gladi u Europi, koje je smatrala faktorima koji pomažu širenju komunizma. Marshallov plan formirao je dio američke politike zadržavanja – kao što je rekao američki predsjednik Truman u svom govoru pred američkim Kongresom 12.03.1947. godine – prema stvarnom ili zamišljenom širenju komunizma u Europi.

U svom govoru održanom 05.06.1947. godine na sveučilištu Harvard, američki državni tajnik George C. Marshall, predložio je dodijeljivanje ekonomske i financijske pomoći svim državama u Europi, a s ciljem bolje europske suradnje. To je bio Marshallov plan ili Europski program oporavka. Francuska i Velika Britanija bile su zaista zainteresirane te su tri tjedna kasnije u Parizu održale konferenciju na koju je pozvan i SSSR kako bi razradili zajednički program i odgovorili na Marshallovu ponudu. No Vyacheslav Molotov, sovjetski ministar vanjskih poslova, kategorički je odbio podnositi bilo kakvu međunarodnu kontrolu i protivio se ekonomskoj pomoći Njemačkoj. Sovjetski savez odbio je Marshallov plan i uvjerio svoje države satelite kao i susjednu Finsku da odbiju američku pomoć. Ovo odbijanje produbilo je razdor između istočne i zapadne Europe. U siječnju 1949. godine, kao odgovor na Marshallov plan, SSSR je stvorio program ekonomske suradnje između država sovjetskog bloka a zvao se Vijeće za zajedničku ekonomsku pomoć (CMEA). Na kraju je 16 država potpisalo Marshallov plan: Austrija, Belgija, Danska (s Farskim otocima i Grenlandom), Francuska, Grčka, Island, Irska, Italija (i San Marino), Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugal (s Maderom i Azorima), Švedska, Švicarska (s Lihtenštajnom), Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

Oni su odmah uspostavili Vijeće europske ekonomske suradnje (CEEC) koje je sastavilo izvještaj u kojem se uspostavljaju prioritete europske ekonomije. No Amerikanci su inzistirali da ove države same kontroliraju upravljanje novcem i njegovu podjelu. CEEC je stoga osnovao stalnu agenciju. 16.04.1948. godine u Parizu, 16 država potpisalo je konvenciju kojom je uspostavljena Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (engl. Organization for European Economic Cooperation – OEEC). Njoj su se 1949. godine pridružili Zapadna Njemačka i teritorij Trsta. Kolonije i prekomorske teritorije država OEEC-a predstavljale su njihove „roditeljske“ države kao i SAD i Kanada, koje su bile uključene u rad organizacije iako joj zapravo nisu pripadale. OEEC je stoga de facto bio svjetska organizacija. Kada su joj se 1960. godine pridružili SAD i Kanada, postala je Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. Organisation for Economic Cooperation and Development ili

OECD, franc. Organisation de coopération et de développement économiques ili OCDE), koja se kasnije proširila još više. Travnja 1948. godine UN donijeli su zakon koji uključuje stranu pomoć i stvorili administraciju za ekonomsku suradnju da upravlja Marshallovim planom. UN je odlučio poslati stalnog predstavnika u Europu i uspostaviti posebnu agenciju u svakoj od država.

Između UN-a i svake pojedine države potpisan je bilateralni sporazum. Program za Europski oporavak podijeljen je u subvencije i pozajmice koje su ukupno iznosile oko 13 milijardi dolara podijeljenih između travnja 1948. i lipnja 1951. godine. Osim što je ulagana u modernizaciju, američka je pomoć primarno korištena za nabavu stvari koje su bile prijeko potrebne europskoj ekonomiji: hrana i poljoprivredni proizvodi, sirovine, alati i industrijska oprema. Amerika je također predviđela novac za razvoj proizvodnje strateških proizvoda u europskim kolonijama gdje su željeli zaustaviti širenje komunizma. U listopadu 1948. godine OEEC uspostavila je Odbor za prekomorske teritorije koji je pomoću posebnih fondova poticao europske države da surađuju s Amerikom u razvoju Afrike. Politička važnost Marshallovog plana ne može se precjenjivati. Kroz ovu pomoć američki predsjednik Truman želio je pomoći slobodnim narodima Europe da riješe svoje ekonomske probleme. No to je također bilo i pitanje zaustavljanja komunizma koji je bio prijetnja u Francuskoj i Italiji. Ova se politika isplatila. U travnju 1948. godine na izborima kršćanska demokratska stranka pobijedila je do tada toliko utjecajnu komunističku partiju u Italiji. Intenzivne propagandne kampanje također su bile dio Marshallovog plana. Npr. „vlak za Europu“ pun hrane i osnovnih proizvoda putovao je kroz države primateljice kako bi se pokazalo što se radi i koji su rezultati već postignuti. U pomoć su također pozvani tisak, radio i televizija.

Program za oporavak Europe nesumnjivo je bio oružje Hladnog rata. Ali Marshallov plan označio je ulazak zapadne Europe u doba konzumerizma koje simboliziraju npr. Coca cola i Holivudski filmovi. 1948. godine OEEC ispregovarao je multilateralni ugovor o plaćanjima unutar Europe. To je 1949. godine popratila shema liberalizacija trgovine. OEEC također je promoviralo ekonomsku produktivnost u Europi kroz Europsku agenciju za produktivnost uspostavljenu 1953. godine kako bi proučavala i obavještavala o tehničkom napretku u proizvodnom sektoru. Kao prva krovna organizacija za Europske demokratske države sa slobodnim tržištem, OEEC bilo je važan prethodnik ujedinjenoj Europi. No ono je ostalo organizacija za suradnju među vladama koje nije moglo stvoriti carinsku uniju.

*Izvor: © CVCE www.cvce.eu